

KAREL ČAPEK: Válka s mloky (1936)
Kniha druhá. Po stupních civilizace (Dějiny Mloků)

Zkrátka, ať dobře či špatně, dovedli Mloci mluvit téměř všemi jazyky světa podle toho, na kterém pobřeží žili. Tehdy vyšel u nás (tuším v *Národních listech*) článek, který se (zajisté právem) trpce tázal, proč se Mloci neučí také česky, když už jsou na světě Salamandři mluvící portugalsky, holandsky a jinými jazyky malých národů. Náš národ nemá sice bohužel svého mořského pobřeží, avšak i když nemáme svého moře, neznamena to, že bychom na světové kultuře neměli stejného, ano v mnohém ohledu i důležitějšího podílu než mnozí národové, jejichž řeči se učí tisícové Mlokův. Bylo by jen spravedlivě, aby Mloci poznali také náš duchovní život; ale jak se o něm mohou informovat, není-li mezi nimi nikoho, kdo by ovládal náš jazyk? Nečekejme, že někdo na světě uzná tento kulturní dluh a zřídí stolicí češtiny a československé literatury na některém mločím učelišti. Jak praví básník, „nevěřme nikomu na světě širém, nemáme jednoho přítele tam“. Postarejme se o nápravu, volal článek. Jak se zdá, nejeví naše ministerstvo pro zahraničí mnoho zájmu o náležitou propagandu našeho jména a našich produktů mezi Mloky, ačkoliv jiní a menší národové věnují milióny na to, aby otevřeli Mlokům své kulturní poklady a zároveň vzbudili jejich zájem o své průmyslové výrobky. – Článek vzbudil značnou pozornost hlavně ve Svazu průmyslníků a měl aspoň ten výsledek, že byla vydána malá příručka *Česky pro mloky* s ukázkami z československého krásného písemnictví. Zní to snad neuvěřitelně, ale této knížky se opravdu prodalo přes sedm set výtisků.¹

¹ *Srov. fejeton z pera Jaromíra Seidla-Novoměstského, uchovaný ve sbírce pana Povondry.*

War with the Newts (translated by M. and R. Weatherall, 1937). 2. *Along the Steps of Civilization (The Annals of the Newts)*

In short, whether well or badly, the Newts could speak almost all the tongues of the world, depending on the shore they occupied. Then an article was published in Prague (in *The Patriot*, I think) which (certainly not without reason) bitterly complained that the Newts did not also learn Czech, when there were already in the world Salamanders speaking Portuguese, Dutch, and other languages of the smaller nations. Our nation unfortunately does not possess its own seashore, but even if we have not got a sea of our own, it does not follow that we do not possess a culture equal—yes, in many respects even superior—to that of many nations whose languages thousands of Newts are made to learn. It would be only equitable if the Newts also learned something of our spiritual life; but how can they acquire it if not a single one among them is a master of our language? We must not wait for somebody in the world to recognize this cultural debt and establish a chair of Czech and Czechoslovak literature at some institution of learning. As the poet says, “The world has nothing to bestow; from our own selves our joys must flow.” Therefore let us make amends ourselves, demanded the article. But, so it seems, our Ministry for Foreign Affairs is not active enough in making due propaganda for our name and of our products among the Newts, although other and smaller nations set aside millions for opening up to the Newts their cultural treasures and at the same time for stimulating interest in their industrial products. The article excited considerable attention, especially among the chambers of commerce, and at least it resulted in a small handbook being published entitled *Czech for Newts*, with special examples from the Czechoslovak belles-lettres. It may seem incredible, but over seven hundred copies of this booklet were actually sold.¹

¹ Cf. feuilleton from the pen of Jaromir Seidl-Novoměstsky preserved in the collection of Mr. Povondra:

NÁŠ PŘÍTEL NA OSTROVECH GALÁPAGOS

Konaje se svou chotí, básnířkou Jindřiší Seidlovou-Chrudimskou, cestu kolem světa, abychom kouzlem tolika nových a mohutných dojmův aspoň částečně přežili bolestnou ztrátu naší vzácné tetinky, spisovatelky Bohumily Jandové-Střešovické, dostali jsme se až na osamělé, mnohými bájemi opředené ostrovy Galápagos. Měli jsme toliko dvě hodiny času, i použili jsme jich k procházce po pobřeží tohoto pustého souostroví.

„Hleď, jak překrásně dnes zapadá slunce,“ pravil jsem k své choti.

„Pán ráčí být Čechem?“ ozvalo se nenadále za námi správnou a ryzí češtinou.

Pohlédli jsme překvapeně oním směrem. Nebyl tam nikdo, jen veliký černý Mlok seděl na balvanech drže v ruce něco, co vypadalo jako kniha. Během své cesty kolem světa jsme spatřili již několik Mlokův, ale neměli jsme dosud příležitosti dáti se s nimi do řeči. Proto laskavý čtenář pochopí náš podiv, když jsme se na pobřeží tak opuštěném setkali s Mlokem, a nadto zaslechli otázku v naší rodné řeči.

„Kdo zde mluví?“ zvolal jsem česky.

„Byl jsem tak směl, pane,“ odpověděl Mlok. „Nemohl jsem odolat, slyše poprvé v životě český hovor.“

„Jakže,“ užasl jsem, „vy umíte česky?“

„Právě jsem se bavil časováním nepravidelného slovesa býti,“ odtušil Mlok. „Toto sloveso jest totiž nepravidelným ve všech jazycích.“

„Jak, kde a proč,“ naléhal jsem, „jste se naučil česky?“

„Náhoda mi zanesla do rukou tuto knihu,“ odvece Mlok a podal mi knížku, kterou držel v ruce; bylo to *Česky pro Mloky*. „Dostala se sem se zásilkou kněh obsahu poučného. Mohl jsem si vybrati *Průvodce po Dolomitech* nebo *Zásady bimetallismu*. Zvolil jsem si však tuto knížku, jež se mi stala druhem nejmilejším. Znáám ji již celou zpaměti, avšak nalézám v ní stále nové zdroje zábavy i poučení.“

OUR FRIEND ON THE GALAPAGOS ISLANDS

Making with my wife the poetess, Henrietta Seidl-Chrudimska, a tour round the world, in order to find relief, at least in part, through the charm of so many new and strong impressions, for the sad loss of our gracious aunt, the writer Bohumila Jandova-Střešovická, we came as far as the lonely Galapagos Islands, so wrapped in legend. We had only two hours to spare, and so to make use of them we took a walk along the shores of that desert archipelago.

“See how very beautiful is the sunset to-day,” I said to my wife.

“Why, the gentleman is Czech!” suddenly came from behind us in correct and pure Czech.

In astonishment we looked in that direction. There was nobody there but a big, black Newt, sitting on the rocks, holding in his hand something that appeared to be a book. During our journey round the world we had already seen several Newts, but we had not had an opportunity of entering into conversation with them. Therefore, the kind reader will appreciate our amazement when, on a shore so deserted, we came across a Newt, and besides that, chanced to hear a remark in our native tongue.

“Who spoke?” I cried in Czech.

“I made so bold, sir,” answered the Newt. “I could not resist on hearing for the first time in my life a conversation in Czech.”

“I beg your pardon,” I gasped, “you can speak Czech?”

“I have just been amusing myself with the conjugation of the irregular verb 'to be,’” replied the Newt. “This particular verb is irregular in all languages.”

“How, where, and why,” I implored him, “have you learned Czech?”

“By chance this book came into my hands,” answered the Newt, offering me the booklet which he was holding in his hand; it was *Czech for Newts*. “It came here with a shipment of books of a serious nature. I could have chosen *Guide through the Dolomites*, or *Principles of Bimetallism*. I chose this booklet, however, which has become my dearest companion. I know it already by heart, but I always find in it new sources of enjoyment and instruction.”

Moje paní i já jsme projevíli svoji nelíčenou radost i podiv nad jeho správnou, ba téměř srozumitelnou výslovností. „Bohužel není zde nikoho, s kým bych mluvil česky,“ pravil náš nový přítel skromně, „a nejsem si ani jist, je-li sedmý pád od slova kůň koni nebo koňmi.“

„Koňmi,“ řekl jsem.

„Ó ne, koni,“ zvolala moje paní živě.

„Byl byste tak laskav a řekl mi,“ tázal se náš milý besedník horlivě, „co jest nového ve stověžaté matičce Praze?“

„Ta roste, příteli,“ odvětil jsem potěšen jeho zájmem a několika slovy jsem mu nastínil rozkvět naší zlaté metropole.

„Jak radostné jsou to zvěsti,“ pravil Mlok s netajeným uspokojením. „Zdalipak ještě visí na Mostecké věži uťaté hlavy popravených českých pánův?“

„Už dávno ne,“ řekl jsem mu, poněkud (přiznám se) překvapen jeho otázkou.

„To jest věru škoda,“ mínil sympatický Mlok. „Byla to vzácná historická památka. Buď bohu žalováno, že tolik znamenitých památností vzalo zasvé ve válce třicetileté! Neklamu-li se, byla tehdy země česká obrácena v poušť, zbrocenou krví a slzami. Ještě štěstí, že tehdy nevyhynul genitiv záporu. V této knížce stojí, že prý jest na vymření. Bylo by mi toho velmi líto, pane.“

„Vás tedy upoutaly i naše dějiny,“ zvolal jsem radostně.

„Zajisté, pane,“ odušil Mlok. „Zejména pohroma bělohorská a třistaletá poroba. Četl jsem o nich velmi mnoho v této knize. Jste zajisté velmi hrdi na svou třistaletou porobu. Byla to veliká doba, pane.“

„Ano, těžká doba,“ přitakal jsem. „Doba útisku a hoře.“

„A úpěli jste?“ ptal se náš přítel s dychtivým zájmem.

„Úpěli, trpíce nevýslovně pod jařmem sveřepých utiskovatelů.“

„To jsem rád,“ oddechl si Mlok. „V mé knize to právě tak stojí. Jsem velmi potěšen, že to jest pravda. Rád bych jednou stanul na památném místě, kde byli popraveni čeští páni, jakož i na jiných slavných místech krutého bezpráví.“

My wife and I expressed our unfeigned pleasure and admiration at his correct, nay, even almost intelligible pronunciation. “Alas, there is nobody here with whom I can converse in Czech,” said our new friend modestly, “and I am not quite sure if the seventh case of the word horse, kun, is koni or konmi.”

“Konmi,” I said.

“Oh, no, koni,” exclaimed my wife with animation.

“Could you be kind enough to tell me,” enquired our dear companion eagerly, “what there is new in mother Prague with her hundred towers?”

“She's growing bigger, my friend,” I answered, pleased by his interest, and in a few words I outlined to him the flowering of our golden metropolis.

“What pleasant news you bring me,” said the Newt with unconcealed satisfaction. “Do they still hang on the Bridge Tower the heads of Czech noblemen who have been beheaded?”

“Not now for a long time,” I said to him, rather (I confess) astonished by his question.

“Forsooth, that's a pity,” reflected the engaging Newt. “It was a fine historical memorial. May lamentations rise to God that so many excellent monuments perished in the Thirty Years War! If I am not mistaken, the Czech land was then turned into a desert, soaked with blood and tears. What good fortune it was then that the negative genitive did not disappear. In this booklet it states that it is on the point of extinction. I felt very distressed about it, sir.”

“Then you have been captivated by our history,” I exclaimed joyfully.

“Certainly, sir,” responded the Newt. “Especially by the battle of the White Mountain and the Three Hundred Years suppression. I have read very much about them in this book. You certainly must be very proud of your Three Hundred Years suppression. It was a great time, sir.”

“Yes, a tragic time,” I affirmed. “A period of suppression and grief.”

“And did you groan?” inquired our friend with eager interest.

“We did, suffering unspeakably under the yoke of brutal oppressors.”

“I am glad,” sighed the Newt with relief. “In my booklet it is just like this. I am very pleased that it is true. I should like to stand myself on the sacred spot where the Czech noblemen were executed, as well as on the other famous places of cruel injustice.”

„Měl byste se k nám podívat,“ navrhl jsem mu srdečně.

„Děkuji za laskavé pozvání,“ klaněl se Mlok. „Bohužel nejsem tak dalece ve svých krocích volen...“

„My bychom vás koupili,“ zvolal jsem. „Chci říci, snad bychom národní sbírkou mohli opatřit prostředky, jež by vám umožnily...“

„Nejvroucnější díky,“ mumlal náš přítel zřejmě dojat. „Slyšel jsem však, že vltavská voda není dobra. My totiž trpíváme v říční vodě nemilou úplavicí.“

„A co byste vzkázal, pane – pane –“

„Jmenuji se Boleslav Jablonský,“ upozornil nás Mlok ostýchavě. „Jest to po mém mínění krásné jméno, pane. Vybral jsem si je ze své knížky.“

„Co byste, pane Jablonský, vzkázal našemu národu?“

Mlok se na chvíli zamyslí. „Řekněte svým krajanům,“ pravil posléze s hlubokým pohnutím, „řekněte jim... aby nepropadli staré slovanské nesvornosti... a aby chovali ve vděčné paměti Lipany a zejména Bílou horu! Nazdar, má poklona,“ skončil náhle, snaže se přemoci své city.

Odjížděli jsme člunem zamyšleni a dojatí. Náš přítel stál na skalisku a kynul za námi rukou...

“You ought to come to see us,” I suggested heartily.

“Thank you for your kind invitation,” the Newt bowed.

“Unluckily, I am not entirely a free agent . . .”

“We would buy you,” I exclaimed. “I mean to say that perhaps by a national collection, we might provide the means which would permit you . . .”

“My most sincere thanks,” mumbled our friend, with obvious emotion. “I heard, however, that the Vltava water is not very good. For we develop an unpleasant kind of dysentery in river water.”

“And what message should we take, Mr.—Mr.—”

“My name is Boleslav Jablonský,” confessed the Newt timidly. “In my opinion it is a beautiful name, sir. I have chosen it from my booklet.”

“What message would you like to send to our nation, Mr. Jablonský?”

The Newt meditated for a while. “Tell your compatriots,” he said, at last, deeply touched, “tell them ... not to fall back into the old Slav discord . . . and to keep Lipany, and especially the White Mountain in grateful memory. Nazdar, my compliments,” he ended suddenly, trying to master his feelings.

As we departed in the boat, filled with moving thoughts, our friend stood on a rock and waved his hand to us...